

1. Føroyska haran.

Tekstur lisin upp í útvarpssendingini “Góðan Morgun Føroyar”
Mánamorgun 7. november
Skrivað hefur Eyðfinn Magnussen, Fróðskaparsetur Føroya

Haran, sum í dag er í Føroyum, verður nevnd snjóhara (*Lepus timidus*). Hon varð innflutt til Føroya í 1855 og 1858 frá norska økinum “Kragør”, sum er uttarlaga í Oslofjørðinum – 4 harur hvørja ferð. Harurnar vórðu settar út í Hornabø í Havn og runnu niðan á Kirkjubøreyn. Tær vuku skjótt í tali og vórðu síðan fluttar til hinar oyggjarnar. Í dag finst haran í øllum oyggjunum í Føroyum uttan í Koltri, Stóru Dímun og Líttu Dímun.

Men ein hara er ikki bara ein hara. Tað finnast eini 30 ymisk sløg av harum runt um í heiminum. Snjóharan er eitt av hesum sløgnum. Áðrenn snjóharan varð innførd til Føroyar, høvdu royndir tó verið gjørdar við at seta út danskar harur. Hesar trivust tó ikki og doyðu tí útaftur. Donsku harurnar eru av slagnum *Lepus europaeus*, og verður vanligar nevnd europeiska haran, ella brúnharan. Hon livir í heitari londum og er spjadd um tað mesta av europa, har Danmark er millum tey norðastu londini.

Føroyska haran nevnist sum sagt snjóharan. Umframt í Føroyum, finst hon í Skotlandi, Írlandi, Skandinavia, Finnlandi, Norðurrusslandi og Sibiria. Eisini finst ein minni harustovnur í Alpunum og á japansku oygni Hokkaido.

Haran er 46-61 cm long og vigar í miðal 2,7 kg. Frambeinini eru stutt og kløn, meðan afturbeinini eru long og kraftig. Oyrasnippurin er svartur. Haran hefur stór útstandandi eygu og sær sera væl, bæði í myrkri og í dagslýsi. Oyruni eru stór og uppstandandi og haran hoyrir sera væl. Oyruni kunnu, hvør í sínum lagi, snarast í ymiskar rætningar, so haran altíð hoyrir hvat fyriferst rundan um hana. Hoyrir hon okkurt, vendir hon sær móti ljóðinum við útspílaðum oyrum og metir um vandan.

Tær fyrstu harurnar, sum komu til Føroyar, vóru snjóhvítar um veturin, men longu í 1860-árunum vórðu nakrar vetrarharur sæddar, sum vóru blágráar á liti. Hesar verða eisini nevndar bláharur. Hesar vuku skjótt í tali og trokaðu skjótt ta hvítu snjóharuna burtur. Veturin 1916-1917 varð tann seinasta snjóharan skotin. Litbroytingin, sum hendi við føroysku harunum, liggur í genunum: Royndir við snjóharu og bláharu vísa, at genið fyri tann hvíta vetrarfeldin altíð er ráðandi. Hevur tí bara ein av teimum uppsleptu snjóharunum havt bláharuættarbregði í sær, hefur hetta genið nørt seg í tí grýtuta føroyska umhvørvinum og trokað snjóharugenið burtur. Tí gingu bert 60 ár, so var tað áður ráðandi snjóharuættarbregðið burtur.

Haran er gnagdjór. Sagt verður, at føroyska haran etur plantur, grøs, stjør, urtir og trøllakampar. Men í veruleikanum vita vit tað ikki, tí ongar vísindaligar kanningar eru gjørdar av hesum. Eisini etur hon knobbar og endaknappar á runnum og trøum. Hetta munnu nógv teirra, sum hava rundan um húsini hava sannað, tí um veturin koma harurnar ofta oman móti húsum at leita sær føði og gnaga burtur av trøunum.

Haran er virknast í skýmingini. Í makingartíðini sæst ein serlig atferð hjá haruni. Tær renna hvør eftir aðrari og gera seg upp, og tá síggja vit tær eisini um dagin. Haran hefur ikki ein fastan maka, men kann para seg við fleiri ymiskum fremsum gjøgnum árið. Hon gongur kviðin í einar 7 vikur. Haran leggur triggjar ferðir um árið: Fyrsta løgan er í februar-mars, onnur í mai-juni og triðja løgan er í august-september.

Tveir til triggjar ungar eru í hvørjari løgu. Kortini er sjáldan, at veðrið er so gott, at allar triggjar løgurnar koma undan. Tá haruskjótingin er í november - desember mánað, ber ofta til at skilja í millum hesar triggjar løgurnar við at viga harurnar. Tær yngstu harurnar, tær frá heystløguni, vigar í miðal 2 kg, tær frá summarløguni viga 2,5 kg, meðan várløgan og tær, ið eru meira enn árgamlar, viga í miðal eini 3 kg, men tær tyngstu kunnu tó koma heilt upp ímóti fimm kilo.

Hetta var eitt sindur um føroysku haruna. Næsta mánamorgun skulu vit hoyra eitt sindur um haruveiðuna í Føroyum, hvussu hon er skipað, og hvussu tíðin, har loyvt hefur verið at skjóta haru, er broytt gjøgnum ári.